

ДОКУМЕНТ ЗА ЈАВНИ ПОЛИТИКИ

**СОСТОЈБАТА НА ЖЕНИТЕ РОМКИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА ОД АСПЕКТ НА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА НА
КОНВЕНЦИЈАТА ЗА ЕЛИМИНАЦИЈА НА СИТЕ ФОРМИ НА
ДИСКРИМИНАЦИЈА ВРЗ ЖЕНИТЕ (ЦЕДАВ)**

ПРЕГЛЕД НА СОСТОЈБАТА ВО ДОМЕНОТ

ДОМУВАЊЕ

Издавач:

Здружение Национален ромски центар

НАЦИОНАЛЕН РОМСКИ ЦЕНТАР

ул. Доне Божинов бр.11/5, 1300 Куманово

тел/факс: 031/ 427-558

e-mail: info@nationalromacentrum.org

web: www.nationalromacentrum.org

www.ednomagazine.com

Авторка:

Благородна Шопова

Проект **„Зајакнување на жената Ромка во Република Северна Македонија“**

Документот за јавни политики е изработен во рамките на проектот **„Зајакнување на жената Ромка во РСМ“** кој го имплементира **Национален ромски центар** со поддршка на **We Effect**. Проектот се имплементира во 6 општини: Куманово, Кочани, Кичево, Штип, Прилеп и Велес во период од 01.05.2019 – 31.12.2020г. Главна цел на проектот е подобрување на социо-економскиот статус и социјална инклузија на жената Ромка и млади во Северна Македонија.

Овој материјал е целосно финансиран од Шведска агенција за меѓународна соработка и развој - Sida и Шведската организација за развој We Effect. Sida и We Effect не се одговорни за презентираното мислење во публикацијата. Авторите се одговорни за содржината.

Септември, 2020

1. ВОВЕД

Соочени со пречки при пристапот до можности за здравствена заштита, образование, вработување, домување, лична документација и пристоен живот, Ромите се оставени на маргините на општеството. Тие се најмаргинализирана заедница, но истовремено и најбројното етничко малцинство во Европа, чиј број се проценува дека е помеѓу 10 и 12 милиони. Во Република Северна Македонија, според податоците од пописот во 2002 година, бројот на ромската популација изнесува 53.879 луѓе (2.7 проценти), но според податоците на Советот на Европа, се проценува дека во земјава живеат помеѓу 134,000 and 260,000 Роми¹.

Жените Ромки се секојдневно изложени на повеќекратна и интерсекциска дискриминација во рамки на нивните заедници, но и надвор од нив. Во рамки на нивните заедници, патријархалниот систем на вредности, кој всушност е присутен во сите заедници, силно наметнува очекувања во однос на улогата на жената во семејството и општеството. Надвор од нивните заедници, доминираат негативни перцепции и стереотипи за жените Ромки. Да се биде жена во рамки на патријархален систем и да се припаѓа кон социјално исклучена и стигматизирана група е причина за нивна дискриминација². И покрај тоа што не е единствена, интеракцијата помеѓу родот и етничката припадност претставува една од главните интеракции во рамките на дискриминацијата врз жените Ромки³.

Како резултат на нееднаквите можности и изложеноста на интерсекциската дискриминација, жените Ромки, во поголема мера, живеат во сиромаштија и социјално исклучување. Како што нагласува Советот на Европа, ниското образовно достигнување, високите стапки на нередовна посетеност и напуштање на училиштата, високите стапки на невработеност и лошите можности за вработување ги лишуваат жените и девојчињата Ромки од реални можности за интеграција и целосно учество во општеството. Жените и девојките Ромки се изложени на поголем ризик од насилство врз жени и семејно насилство и ранливи на експлоатација и трговија со луѓе.

И покрај заложбите и напорите на заедниците во насока на унапредување на заштитата на основните човекови права на жените Ромки, тие остануваат социјално, економски и културно маргинализирани. Нееднаквите можности на жените Ромки во сите аспекти на човековиот развој се коси со вредностите за човекови права, еднаквост и социјална правда.

-
- 1 Council of Europe (2012), Document prepared by the Support Team of the Special Representative of the Secretary General of the Council of Europe for Roma Issues
 - 2 Federación Nacional de Asociaciones de Mujeres Gitanas, KAMIRA, Roma Women Research- Report on Spain
 - 3 Fundación Secretariado Gitano (2019), GUIDE ON INTERSECTIONAL DISCRIMINATION

2. ИНФОРМАЦИИ ЗА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Здружението Национален ромски центар од Куманово спроведе истражување кое има цел да идентификува можни решенија за ефикасно спроведување на Заклучните коментари на Комитетот за елиминација на дискриминацијата врз жените за шестиот периодичен извештај на државата (2018)⁴, со фокус на препораките за жените Ромки во доменот на образование, вработување, здравство, домување, пристап до лична документација и учество во јавниот и политички живот.

Истражувањето овозможи да се добијат сознанија за состојбата на жените Ромки во доменот на образование, вработување, здравство, домување, пристап до лична документација и учество во јавниот и политички живот.

Преку примена на принципот одоздола нагоре, теренското истражување исто така овозможи да се добијат сознанија за проблемите, но и да се идентификуваат можни решенија за унапредување на состојбата на жените Ромки во клучните области на политика. Заклучоците и препора-

⁴ Комитет за елиминација на дискриминацијата врз жените (2018), Заклучни коментари за шестиот периодичен извештај на поранешната Југословенска Република Македонија (CE-DAW/C/MKD/CO/6)

ките се прикажани на начин на кој се очекува да доведат до промена на релевантни политики кои ги засегаат или се од интерес на жените Ромки.

Истражувањето по својот карактер е квалитативно. Како техники за собирање на податоци се применуваа анализа на документи и фокус група. Преку анализа на достапни документи, истражувања, публикации и јавни политики кои се однесуваат на Ромите и жените Ромки се овозможи добивање сознанија за состојбата на жените Ромки во приоритетните области на политика. Преку примена на техниката фокус група се овозможи собирање на длабински информации за ставовите и перцепциите на жените Ромки во однос на состојбата на жената Ромка во доменот образование, вработување, здравство, домување, пристап до лична документација и учество во јавниот и политички живот, а исто така и сознанија за видувањата на жените Ромки за можните начини за унапредување на статусот на жените во приоритетните области на политика. За реализирање на шест фокус групи за шесте утврдени приоритетни области на политика, се подготвија шест полуструктурирани прашалници. Во фокус групите учествуваа 52 жени Ромки, на возраст од 18 до 55 години од општините Куманово, Велес, Прилеп, Кочани, Штип и Кичево.

Комитетот ЦЕДАВ во Заклучните коментари за шестиот периодичен извештај⁵ ја истакна тешката положба на жените Ромки и забележа дека јавните политики и стратегии за жените Ромки имаат ограничено влијание во неколку критични области. Затоа Комитетот ѝ препорачува на државата да преземе мерки со цел да обезбеди подобрување на состојбите на жените Ромки во доменот на образование, вработување, домување и пристап до здравствени услуги. Комитетот ѝ препорачува на државата да промовира еднакво учество на жените Ромки во процесите на донесување одлуки на сите нивоа, да ги зајакне мерките за пристап до документи за лична идентификација, како и решавање на исклучувањето и интересциските облици на дискриминација со кои се соочуваат жените Ромки.

Клучните наоди и препораки од истражувањето се сумирани во единствен документ за јавни политики, со цел унапредување на состојбата на жените и девојчињата Ромки во доменот на домување. Документот е наменет за сите засегнати страни, особено за креаторите на политики и носителите на одлуки.

5 Ибид.

3. КРАТОК ПРЕГЛЕД НА КОНВЕНЦИЈАТА ЗА ЕЛИМИНАЦИЈА НА СИТЕ ФОРМИ НА ДИСКРИМИНАЦИЈА ВРЗ ЖЕНИТЕ (ЦЕДАВ) И НЕЈЗИНИОТ ФАКУЛТАТИВЕН ПРОТОКОЛ

Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените (ЦЕДАВ)⁶ е најзначајниот меѓународен инструмент за унапредување и заштита на правата на жените. Конвенцијата⁷ е усвоена од Генералното собрание на Обедниетите Нации на 18 декември 1979 година, а стапи во сила на 03 септември 1981 година. Конвенцијата ја дефинира дискриминација врз жените врз основа на полот, утврдува сет на граѓански, политички, економски, социјални и културни права на жените и идентификува клучни области кои се значајни за унапредувањето на состојбата на жените. Истовремено дефинира чекори за развивање на политики за елиминација на сите форми на дискриминација на жените, врз основа на еднаквоста со мажите. Конвенцијата бара не само формална, туку и суштинска еднаквост меѓу мажите и жените.

Во 1982 година, воспоставен е Комитетот за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените. Комитетот како родово специфично тело за човекови права, е составен од 23 независни стручни лица за правата на жените со цел следење на имплементација на Конвенцијата од страна на државите-членки. Државите-членки на Конвенцијата ги номинираат членовите на Комитетот.

Конвенцијата ја дефинира дискриминацијата врз жените како „секое разликување, исклучување или ограничување во поглед на полот, што има за последица или цел да го загрози или оневозможи признавањето, остварувањето или вршењето на човековите права на жените и основни слободи на политичко, економско, општествено, културно, граѓанско или друго поле без оглед на нивната брачна состојба, врз основа на рамноправност на мажите и жените“.

Од државите кои ќе ја ратификуваат Конвенцијата, се очекува да го вградат принципот на еднаквост меѓу мажите и жените во своите уставни закони, да усвојат законодавни и други мерки за забрана на дискриминација врз жените, да воспостават соодветни тела и институции за заштита од дискриминацијата, да ги изменат или укинат законите, прописите, обичаите и практиките што претставуваат причина за дискриминација врз жените. Конвенцијата овозможува отстранување на дискриминацијата врз жените од страна на кое било лице, организација или претпријатие.

Државите-членки имаат обврска да поднесат иницијален извештај до Комитетот ЦЕДАВ, во рок од една година откако Конвенцијата ќе стапи во сила, а потоа и редовни периодични извештаи на секои четири години,

6 Конвенција за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените

7 Терминот „ЦЕДАВ“ и терминот „Конвенцијата“ во овој документ се користат наизменично

но и вонредни и други извештаи секогаш кога Комитетот тоа ќе го побара. Периодичниот извештај на секоја држава дава преглед за мерките што ги има преземено државата во насока на имплементација на одредбите на Конвенцијата, но претставува и основа за креирање на понатамошни политики за унапредување на еднаквоста меѓу жените и мажите.

Комитетот го разгледува извештајот и писмено упатува листа на прашања до државата. Потоа Комитетот ги разгледува извештајот и одговорите на прашањата низ процес на конструктивен дијалог со државата. Во текот процесот, Комитетот ги разгледува и извештаите во сенка подготвени од страна на невладините организации, како и агенциите на ОН, кои всушност претставуваат алтернативен извор на податоци за состојбите во државата во однос на правата на жените. На крајот на секој циклус, Комитетот подготвува заклучни коментари, во кои се дава преглед на позитивните и негативните аспекти во однос на имплементацијата на Конвенцијата, но и препораки во насока на унапредување на имплементацијата на Конвенцијата. Со цел да се овозможи зајакната имплементација на заклучните коментари, Комитетот бара од државата-членка да обезбеди нивна навремена и широка дистрибуција до сите релевантни чинители.

Со цел да се овозможи ефективна заштита на правата на жените и девојчињата загарантирани со ЦЕДАВ, како и да се зајакне имплементацијата на ЦЕДАВ, на 6 октомври 1999 година Генералното собрание на ОН го усвои Факултативниот протокол кон Конвенцијата⁸.

Факултативниот протокол ја надополнува Конвенцијата и овозможува две жалбени постапки преку Комитетот ЦЕДАВ: (1) постапка за претставки и (2) постапка на истрага:

- Постапката за претставки (Communication Procedure) овозможува жената која е жртва или други индивидуалци или групи на поединци во име на жртвата, да поднесат претставка до Комитетот во случаи на наводни повреди на правата утврдени со Конвенцијата;
- Постапката на истрага (Inquiry procedure) овозможува Комитетот да иницира истрага кога ќе добие веродостојни информации што укажуваат на сериозни или систематски повреди на правата утврдени во Конвенцијата.

Единствено државите-членки на Конвенцијата може да го ратификуваат и Факултативниот протокол. Факултативниот протокол не дозволува можност за резерви, но сепак државите потписнички на Факултативниот протокол може да изјават дека не ја прифаќаат надлежноста на Комитетот да спроведе постапка на истрага.

За да се поднесе претставка до Комитетот, треба да се исполнети повеќе критериуми, вклучувајќи и да се исцрпени сите ефективни домашни правни лекови и да се поднесе во рок од шест месеци од исцрпување на сите домашни правни лекови⁹. Откако Комитетот ќе оцени дека крите-

⁸ Факултативен протокол кон Конвенцијата за елиминирање на сите форми на дискриминација врз жените

⁹ Хелсиншки комитет за човекови права на Република Македонија (2019), Прирачник за примена на Факултативниот протокол на Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените (автори Штерјова Симоновиќ X., Стоименовска Т.), Скопје

риумите за допуштеност (admissibility criteria) се исполнети, отпочнува процес на разгледување на основаноста на жалбата. Во текот на процесот се одвива комуникација меѓу Комитетот, државата-членка и подносителката/подносителите на претставката. Врз основа на информациите со кои располага, Комитетот може да побара и преземање на итни мерки за заштита на жртвата од страна на државата-членка во која било фаза во текот на процесот.

Доколку Комитетот смета дека државата-членка е одговорна за повредите на правата кои се наведени во претставката, тој подготвува препораки до државата кои се конечни, но не и правно обврзувачки. Препораките може да вклучуваат: (1) реституција, компензација, рехабилитација или други правни лекови за жртвата/ите; (2) чекори за прекинување на тековните прекршувања против жртвата/ите; (3) препораки за законски реформи и измени во политиките и програмите кои се во спротивност со Конвенцијата; (4) чекори за да се спречи повторувањето на повредата/ите¹⁰. Иако препораките не се правно обврзувачки, Комитетот, преку своите механизми, влијае врз државата да ги спроведе препораките.

Во однос на иницирање на постапка на истрага, не постојат специфични правила за доставување на информации до Комитетот. Информациите за широко распространети, сериозни и системски повреди на правата на жените може да се достават до Комитетот, во пишана форма, но и усно.

¹⁰ International Women's Rights Action Watch Asia Pacific Publication, (2008), Our Rights are not Optional

Информациите може да бидат доставени и од поединци или групи на поединци кои не се директно жртви на повреди на одредени права, дури и кога тие немаат директна релација со конкретната држава-членка. Исто така Комитетот не мора да добие специфично барање за иницирање на постапка на истрага, доволно е само да располага со веродостојни информации за сериозни или системски повреди на права на жените. Комитетот може да користи информации од извештаи од ОН, невладини организации, медиуми и сл.

Откако Комитетот ќе ги оцени информациите како веродостојни, назначува еден или повеќе свои членови да ја спроведат истрагата. Во текот на постапката на истрага, Комитетот ја повикува државата да соработува, а доколку Комитетот се одлучи да ја посети државата, тогаш мора да обезбеди дозвола од државата-членка. Наодите од истрагата Комитетот ги презентира во форма на заклучоци и препораки кои може да вклучуваат (1) адресирање на системски и широко распространети повреди; (2) мерки за борба против структурните причини за дискриминација врз жените; (3) широк спектар на препораки за постигнување еднаквост меѓу жените и мажите¹¹. Комитетот преку користење на постоечките механизми врши влијание врз државата за спроведување на препораките.

Република Северна Македонија ја ратификуваше Конвенцијата, по пат на сукцесија, во 1994 година, а Факултативниот протокол кон Конвенцијата е ратификуван од државата во 2003 година. Република Северна Македонија досега има поднесено иницијален извештај и шест периодични извештаи.

4. ПРЕПОРАКИ НА КОМИТЕТОТ ЦЕДАВ

Комитет за елиминација на дискриминацијата врз жените во Заклучните коментари за шестиот периодичен извештај на државата (2018)¹² „ги поздрави мерките што ги презема државата-членка за подобрување на состојбата на жените и девојките Ромки кои често се изложени на интерсекциски форми на дискриминација и маргинализација. Комитетот забележува со загриженост дека јавните политики и стратегии за жените Ромки имаат ограничено влијание во доменот на домување.

ЖЕНИ РОМКИ

- Комитетот ѝ препорачува државата-членка да ги усвои насочените мерки, вклучувајќи и привремени посебни мерки за борба против интерсекциските форми на дискриминација на жените и девојките Ромки, вклучително и во образованието, вработувањето, здравството и домувањето;

¹¹ Ибид.

¹² Комитет за елиминација на дискриминацијата врз жените (2018), Заклучни коментари за шестиот периодичен извештај на поранешната Југословенска Република Македонија (CE-DAW/C/MKD/CO/6)

- Да развие посебни програми за намалување на сиромаштијата и социјалната вклученост на жените и девојките Ромки;
- Да се вклучи со организациите на граѓанското општество кои ги претставуваат жените Ромки, со цел да се зајакне застапувањето против етничката дискриминација и да се промовира толеранцијата и еднаквото учество на жените Ромки во сите области од животот.

ПРИСТАП ДО ПРАВДА

- Да овозможи жените и девојките да имаат пристап до правна помош, независно од нивниот приход, етничка припадност и социјален статус и да осигури дека ќе бидат обезбедени соодветни и доволно квалификувани даватели на правна помош во целата држава;

5. ЖЕНИТЕ РОМКИ И ДОМУВАЊЕТО

ПРЕГЛЕД НА СОСТОЈБАТА

Националниот акционен план за домување 2016 – 2020, кој произлегува од Стратегијата за Ромите 2014 – 2020, предвидува активности во насока на обезбедување социјално домување за ромските семејства од социјално ранливите категории, подобро услови за живеење на ромските семејства преку изработка и спроведување програми за интегрирана урбана регенерација и спречување на штетните услови за живеење и обезбедено системско регистрирање во Катастар на имотот и земјата во сопственост на Ромите. Значајно е да се спомене дека врз основа на Националниот акционен план за домување, кој произлегува од Стратегијата за Ромите, голем број општини во државата имаат развиено и усвоено локални документи во областа на домувањето. Напорите на локалните самоуправи воглавно се насочени кон подобрување на комуналната инфраструктура и легализирање на дивоградите во ромските населби.

И покрај напорите на државата во насока на подобрување на квалитетот на домување на ромското население, сеуште Ромите во голема мера живеат во субстандардни услови на живеење.

Според проценките на Светска Банка и УНДП, засновани врз регионалните истражувања за Ромите на УНДП, СБ и ЕК (2011 и 2017 година)¹³, видливи се значителни разлики во пристапот до услуги во доменот на домувањето меѓу ромското и неромското население. Според овие процен-

13 UNDP and World Bank (2018), ROMA AT A GLANCE-THE FORMER YUGOSLAV REPUBLIC OF MACEDONIA видина: <https://www.eurasia.undp.org/content/rbec/en/home/library/roma/regional-roma-survey-2017-country-fact-sheets.html>

ки 61 проценти од ромското население, наспроти 27 проценти од не-Ромите се соочува со пренатрупаност во домовите. Понатаму, 74 проценти од Ромите, наспроти 93 проценти од не-Ромите, имаат пристап до тоалет во самото живеалиште. Исто така, 84 проценти од ромското население, наспроти 92 проценти од не-Ромите има пристап до јавна канализација или до резервоар за отпадна вода. И на крај, 90 од Ромите, наспроти 97 проценти од не-Ромите имаат пристап до систем за водоснабдување со цевковод до самото живеалиште, а 93 проценти имаат пристап до електрична енергија.

Според Извештајот за социјалното мапирање¹⁴ во просек, во едно ромско домаќинство живеат 5.0 лица и околу 44% од ромското население живее во живеалишта помали од 50m², а околу 28% од населението живее во живеалишта кои се поголеми од 71m².

Според последните проценки, околу 70% од Ромите немаат документи за сопственост врз своите живеалишта, тие живеат во тешки услови, со многу слаба и недоразвиена инфраструктура¹⁵. Нивните живеалишта честопати се надвор од територијата опфатена со деталните урбанистички планови.

Анализата на овие податоци укажува на тоа дека голем број Роми сè уште живеат во супстандардни услови, без соодветен пристап до јавна канализација и систем за водоснабдување, истовремено соочувајќи се со пренатрупаност во своите живеалишта. Тие имаат нерешено прашање во однос на сопственоста на домовите, немаат имотни листови ниту за земјиштето ниту за станбените објекти каде што живеат.

Со Законот за постапување со бесправно изградени објекти од 2011 година се отпочна процес на легализација на бесправно изградени објекти. Легализацијата на домовите претставува предуслов за подобрување на состојбите со домувањето, но легализацијата на домовите на ромската заедница се одвива бавно. Според Народниот правобранител, постојат повеќе причини за малиот број на решени предмети и неколку фактори кои влијаат на должината на постапките, но како главни се посочени недоставувањето на геодетски елаборат и нерешените имотно-правни односи¹⁶. Значајно е да се спомене дека голем број Роми поради немањето документи за лична идентификација не беа во можност да започнат постапка за легализација на своите домови¹⁷.

Во однос на распределбата на социјални станови на ромското население, се проценува дека до крајот на 2017 (како и за 2016 година) од корисниците на Програмата за изградба и одржување на станови во сопственост на РМ, бројот на семејства корисници изнесува 118 ром-

14 Министерството за труд и социјална политика (2019), Извештај за социјалното мапирање

15 Влада на РМ, Стратегија за Ромите во Република Македонија 2014 - 2020

16 Народен правобранител (2015), Истражување за спроведување на постапката за утврдување на правниот статус на бесправно изградени објекти, достапно на <http://ombudsman.mk/upload/Istrazuvanja/2016/Istrazuvanje-bespravno%20izgradeni%20objekti.pdf>

17 Извештај за потребите и проблемите на Ромската заедница, во рамките на проектот „Заедничка иницијатива за зајакнување на Ромското граѓанско општество на западен Балкан и Турција“, достапно на https://www.mbr-ds.gov.mk/sites/default/files/analizi/3.Izvestaj_vo_senka_MK.pdf

ски семејства од вкупно изградени 731 станбени единици, а доделени 669 станбени единици или 17,6% од сите доделени станови (од сите категории и по основ на перцепција и видување на комисија за доделување на социјалните станови)¹⁸.

Од родов аспект, земајќи го предвид фактот дека поради рестриктивните социјални норми, жената Ромка несразмерно повеќе време минува во домот обавувајќи обврски во домаќинството, несоодветните услови на домување имаат диспропорционално негативно влијание врз нејзе. Неадекватното домување ги ограничува можностите за образование на девојчињата Ромки, на жените Ромки им го отежнува пристапот до вработување и има несразмерно негативно влијание врз здравјето на жената Ромка. Исто така живеењето во населби без соодветна инфраструктура доведува до зголемен ризик од насилство во јавен простор, го ограничува движењето на жените и девојките и всушност претставува бариера за пристап сервиси и услуги во заедницата.

НАОДИ ОД ФОКУС ГРУПА

Низ разговорите во фокус групите, жените Ромки ги идентификуваа клучните проблеми во доменот на домувањето. Голем број ромски семејства сеуште живеат во импровизирани домови, сегрегирани населби

¹⁸ Центар за економски анализи – ЦЕА, Институт за Истражување и Анализа на Политики – Ромалитико (2018), Извештај во сенка – Спроведувањето на Стратегијата за Роми во Р. Македонија за 2017 година

во кои нема соодветна инфраструктура, а има и ромски населби во кои нема пристап до струја и вода. Дополнително тие се соочуваат и со проблеми со осветлувањето и собирањето на отпадот.

Проблемот со нерешен сопственички статус на домовите и бавните и скапи постапки за легализацијаа претставуваат суштински проблеми на голем број ромски семејства. Непоседувањето имотни листови честопати претставува бариера за пристап до документи за лична идентификација кај Ромите. Жените Ромки ги идентификуваа здруженијата на граѓани како чинители кои во најголема мера им обезбедуваат правна помош и поддршка во процесот на легализирање на домовите.

Низ разговорите со жените Ромки можеше да се увиди дека жените Ромки до одредена мера ги препознаваат проблемите, но тие не доволно ги идентификуваат своите потреби поврзани до домувањето.

Причините за потешкотиите во идентификувањето на потребите и приоритетите на жената Ромка во домот на домувањето, може да се поцираат во верувањето дека во во ромската заедница машките членови во заедницата се задолжени за решавање на проблемите околу домувањето.

Тие истовремено недоволно ги познаваат локалните политики во домот на домувањето (инфраструктура, урбанистичко планирање...) како и механизмите за вклучување во процесите на донесување на одлуки на локално ниво. Евидентна е и мала заинтересираност за активно вклучување во насока на унапредување на условите за домување на локално ниво. Но и тука проверува ставот дека оваа сфера е доминантно машка, а за да се овозможи активно вклучување на жените потребна е согласност од машките членови на заедницата.

Исто така беше истакнато дека најчесто имотот се наследува од машките деца, а женските деца поретко наследуваат имот. Во патријархалната ромска заедница ова не се перцепира како значаен проблем.

ЗАКЛУЧОЦИ

- Состојбата со домувањето на Ромите сеуште е загрижувачка. Многу голем процент на ромско население сеуште се соочува со проблемот на пренатрупаност во домовите. Исто така голем е процентот на ромско население кое нема пристап до тоалет во самото живеалиште, пристап до јавна канализација или резервоар за отпадна вода. Голем број Роми немаат пристап до електрична енергија и водовод. Живеалишта на Ромите честопати се надвор од територијата опфатена со деталните урбанистички планови;
- Проблемот со нерешен сопственички статус на домовите и бавните и скапи постапки за легализацијаа претставуваат суштински проблеми на голем број ромски семејства. Немањето документи за лична идентификација спречи голем број Роми да започнат постапка за легализација на своите домови. Од друга страна пак, непоседувањето имотни листови честопати претставува бариера за пристап до документи за лична идентификација кај Ромите;

- Во рамки на Стратегијата за Ромите и НАП-от за домување, кој произлегува од Стратегијата, не секогаш се воспоставени мерливи родово сензитивни индикатори;
- Поради рестриктивните социјални норми кои преовладуваат во традиционалната ромска заедница, несоодветните услови на домување имаат диспропорционално негативно влијание врз жената Ромка. Неадекватното домување ги ограничува можностите за образование на девојчињата Ромки, на жените Ромки им го отежнува пристапот до вработување и има несразмерно негативно влијание врз здравјето на жената Ромка. Исто така живеењето во населби без соодветна инфраструктура доведува до зголемен ризик од насилство во јавен простор, го ограничува движењето на жените и девојките и всушност претставува бариера за пристап сервиси и услуги во заедницата;
- Рестриктивните социјални норми кои пред се наметнуваат очекувања за жената Ромка како мајка и домаќинка имаат негативно влијание однос на соодветно идентификување на приоритетите домаќинот на домувањето;
- Жените Ромки недоволноги познаваат локалните политики во домаќинот на домување ниту механизмите за вклучување во процесите на донесување одлуки на локално ниво;
- Невладините организации се идентификувани како значајни чинители кои имаат клучна улога во поддршка на ромските семејства во процесот на легализација на бесправно изградените живеалишта на Ромите, преку обезбедување на правна помош и финансиска поддршка.

ПРЕПОРАКИ

- Во процесот на креирање на следната стратегија за Ромите, како и НАП за домување, кој ќе произлезе од стратегијата, неопходно е воспоставување на мерливи родово сензитивни индикатори. Особно внимание треба да се стави на воспоставување родов индикатор во однос на распределбата на социјални станови;
- Треба да се зголеми учеството на граѓанските организации во процесите на развивање и имплементација на релевантните национални политики. Со цел интегрирање на принципот „Никој не смее да биде изоставен“, што произлегува од Агенда 2030 на ООН, треба да се зголеми учеството жените Ромки во процесите на развивање и имплементација на релевантните национални политики;
- Да се зајакнат напорите на Министерството за транспорт и врски во насока на собирање на податоци за етничката припадност за сите категории корисници на социјални станови во рамки на Програмата за изградба и одржување на станови во сопственост на РСМ. Тоа би овозможило да се добие точен увид во вкупниот број лица од ромска националност корисници на социјални станови, а потоа и бројот

на жени Ромки кориснички на социјални станови;

- Потребно е да се зајакнат капацитетите на локалните самоуправи во насока на креирање локални политики за интеграција на Ромите, засновани на докази, кои во доменот на домување, ќе предвидуваат специфични мерки наменети исклучиво за жените и девојките Ромки. Локалните документи треба да се дизајнирани и имплементирани во соработка со националните власти, локалните власти, граѓанските организации и со поддршка приватниот сектор. Треба да се зголеми учеството на жените Ромки во процесите на развивање и имплементација на релевантните локални политики;
- Да се зајакнат напорите на локалните самоуправи во насока на легализација на бесправно изградените домови, и во оваа насока суштински е неопходно да се зајакне поддршката на невладините организации кои обезбедуваат бесплатна правна и финансиска поддршка на ромските семејства при подготовката на потребната документација за легализација на куќите;
- Со цел унапредување на социјалната инклузија на ранливи заедници треба да се зајакнат капацитетите на локалните власти за инклузивно и одржливо урбано планирање и во овој контекст треба да се зајакнат напорите на локалните власти особено во насока на подобрување на комуналната инфраструктура во населбите каде што живее ромско население;
- Потребни се интензивни активности на терен, кои ќе се спроведуваат во соработка со националните и локални власти, како и граѓанските организации со цел зајакнување на знаењето на ромските жени за човекови права, со фокус на правото на домување. Во оваа насока, потребни се активности за зголемување на знаењето на жените Ромки за родова рамноправност и недискриминација. На крај, потребни се активности за промоција на ЦЕДАВ, нејзиниот Факултативен протокол и општите препораки на Комитетот меѓу ромските жени и невладините организации.
- Потребно е спроведување на активности со цел зајакнување на жените Ромки за лидерство, застапување и вклучување во процесите на донесување одлуки на локално ниво.

NRCC
50 years

The logo features the letters 'NRCC' in a large, bold, sans-serif font. Below the 'NRCC' is the text '50 years' in a smaller, cursive script. The entire logo is rendered in a light purple color. The background consists of a white central area with green and dark green wavy borders at the top and bottom.